

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden kedden egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 2 ffrtal fizethetnek elő, féléves előfizetés el nem fogadtatik.

Pénz- és értékküldemények az ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ, a lap szellemi részét illető közlemények az ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ ostromzendők. A hirdetői díjszabályzatról a kiadó hivatal ad felvilágosítást.

Szerkesztő bizottság: elnök **Dr. Berde Aron**; **Girsik János**, **Szabó Sámuel**, **Vörös Sándor**, felelős szerkesztő: **Gamauf Vilmos**.

Tartalom: Kiállítási levelek. — A kömény. R. J. — Kiszáradó zab. t. — Felhívás. — Egyveleg: Gyűlési meghívó. Mezőgazd. állapotok. Értesítés. A gyümölcsstermelők orsz. értekezlete. — Üzleti heti szemle. — Piaczi árak. — Hirdetések.

Kiállítási levelek.

XI.

(G. V.) Mielőtt szemlénket a mezőgazdasági csarnokban folytatnók, czélszerűnek látjuk gazdasági állapotainknak általános ismertetését hivatalos források nyomán közölni.

Ha a magyar mezőgazdaságot jellemeznünk kell, csak azt mondhatjuk, hogy mezőgazdaságunkban a legnagyobb különféleséget és e mellett még az átalakulással járó változások számos átmeneti fokozatát látjuk. Gazdaságunk tehát tulajdonképpen jellemezhetetlen. Az egyes gazdasági területek fekvésének, éghajlatának, talajviszonyainak rendkívüli különfélesége már magában véve is lehetetlenné teszi, hogy gazdaságaink bármily tekintetben is bizonyos egységes jellemvonással bírjanak. De ezen természeti különféleségekhez járulnak még számos más tényezők, melyek már önmagukban véve is szintén épp oly eltéréseket hoznak létre, mint az említett természeti viszonyok. Ilyenek többi közt az egyes vidékeken lakó népességi elemeknek hagyományos nemzetiségi szokásai és hajlamai, melyek első sorban szükségleteikben, de ezekkel kapcsolatban gazdálkodásuk irányában és minőségében is visszatükröződnek. Igy hasonló fekvésű és minőségű talajon is egészen más gazdaságokat látunk ott, a hol például a magyar vagy német elem, ismét másokat ott, a hol pl. az oláh, szerb vagy tót elem az uralkodó. Ilyenek az egyes vidékek szerint nagyon változó birtokmegosztási viszonyok is, melyek szintén igen lényeges befolyást gyakorolnak az illető vidék gazdaságainak jellegére: más típusokat hozván létre ott, a hol latifundiumok és uradalmak sorakoznak egymás mellé, mint ott, a hol az ilyenek közép- és

kisbirtokokkal arányosan vegyítve vannak, vagy a hol majdnem kizárólag kisbirtokok találhatók. Ilyen az egyes vidékeknek a fogyasztási piacokhoz való távolsága: más gazdálkodásra nyilván tér ott, a hol a fejlettebb ipar és kereskedelem biztos fogyasztótól áll a mezőgazdasági termelő szomszédságában, vagy a hol a könnyű és olcsó közlekedés a termények könnyű elszállítását teszi lehetővé, mint ott, a hol ezek hiányában a gazda csak a messze szállítást elbíró termelvények előállítására van utalva. Ilyen végül — hogy többet ne említsünk — az egyes vidékek gazdaságának történeti multja: a mennyiben a régebben cultivált vidékek már eo ipso magasabb fejlődési fokon kell hogy álljanak, mint azon vidékek, a hol a gazdaság még új, a hol erdőségek irtásával, vagy vízlecsapolásokkal és más talajjavításokkal kell a földmívelésnek tért nyitni.

A többi idevágó tényezőket, például a népsűrűséget, a munkaerők bőségét és hiányát, a napszámok árát stb. nem is említjük, mivel ezek nagyrészt a gazdasági fejlődésnek legalább is épp annyira eredményei, mint tényezői.

Ha ezek szerint mezőgazdaságunk helyzetéről általánosan jellemző képet nem alkothatunk és e helyzetet mégis tisztán meg akarjuk ismerni, azon átalakulási processust kell figyelembe vennünk, a mely az utolsó évtizedekben mezőgazdaságunk minden rétegében, minden irányban megindult és a mely ma nemcsak hogy befejezve nincs, hanem éppen napjainkban nyer igazi lendületet.

Alig négy évtizeddel ezelőtt a magyar mezőgazdaság még egészen a mult századok hagyományainak kezdetleges stádiumában vesztegelt. Az ország legnagyobb része a világforgalomtól teljesen elszigetelve levén, a mezőgazdaság leginkább csak saját szükségleteinek fedezésére termelt; s mitután e szükségletek a régi patriarkális szokásoknál fogva nagyon egyszerűek voltak, a belterjesebb gazdálkodásnak és javításoknak szüksége sem volt érezhető. De ha érezhető lett volna is, az erre szükséges előfeltételek még az ország legna-

gyobb részében hiányzottak, különösen hiányzott a termelvények biztos értékesíthetése.

Kivétel e tekintetben leginkább csak az osztrák tartományokhoz közel fekvő nyugati vidék egy részében, továbbá a hajózható Duna és részben a Tisza mentén, végül a felföld és Erdély iparosabb vidékein volt.

Nem hiányoztak azonban már ez időben sem egyes uttörők, kik az észszerűbb gazdaság meghonosítására törekedvén, czélszerű újításokat léptettek életbe, különféle új gazdasági ágakat igyekeztek meghonosítani és az állattenyésztés terén nemesebb fajokra törekedtek. Ez uttörők sorában első helyen állott a halhatatlan emlékü József nádor, kinek aicsuthi és kisjenői uradalmi már a negyvenes években mint a racionális mezőgazdaság, illetőleg erdőmivelés módszerű példányai állottak a gazdaközönség előtt. E példa azonban csak igen szörványosan talált utánzásra egyes nagybirtokosok részéről. Azonban a nemes haladási vágytól ösztönzött gazdák egy része tévesztett irányban kereste a magyar mezőgazdaság felvirágoztatásának útját. Azon óhajtól vezéreltetve, hogy a külföldről való behozatal minden téren kiszoríttassék, az akkori újítók közül többen oly termények meghonosítására törekedtek, melyek tekintetében legalább akkoriban még alig lehetett tartós sikerre számítani. Így például a jelen század második évtizede óta a gyapot, rizs, indigó s hasonló exotikus czikkek termelésének meghonosítása többoldalu kísérletek tárgyát képezte.

Az érintett kivételektől eltekintve, az ország gazdasága — mint érintettük — nagyjában véve még igen kezdetleges fokón állt. A fő kenyértermény roz s, kétszeres és az ország keleti részein tengeri volt, buza csak kisebb mennyiségben leginkább házi szükségletre termeltetett, nagyobb mérvben csak ott, hol a nyugatra való kivitel a közlekedési viszonyoknál fogva lehető volt. A búzával hasonló mérvben termeltetett zab és árpa. A burgonya leginkább csak az északi és északnyugati hegyi vidéken részesült nagyobb figyelemben, másutt inkább kerti terménynek tekintették. A len és kender is nagyrészt csak a házi szükséglet fedezésére szolgált. Ez időben ugyanis a szövés-fonás még általánosan elterjedt házi-ipar volt, s a mezőgazdasági népesség egyik legfontosabb mellékfoglalkozását képezte. Ez oknál fogva a kender és még inkább a lentermelés mégis szép elterjedésnek örvendett. Bácsban azonfelül kivitelre is természetelt nagyobb mennyiségű kender, s itt a racionális kendertermelés előmozdítása végett az angolok több ideig megbizottakat tartottak. A mesterséges takarmánynövények termelése még majdnem teljesen ismeretlen volt, kivéven néhány dunántuli és északnyugati nagyobb uradalmat, hol a vörös lóhere termelésével tett nem igen kedvező kísérletek után a luczerna kezdett lábra kapni.

Mindazonáltal e kezdetleges gazdaság az akkori viszonyoknak megfelelő volt és aránylag véve egészséges alapon állott, mert nem igen függött az idegen piacoktól és azok ingadozó conjuncturáitól. Sőt némi részben előnyösebb volt e gazdasági rendszer a később kifejlődött egyoldalú búzatermelésnél, mivel a tényleges szükségletek által előszabott mederben

mozogván, oly termelési ágakra is kiterjeszkedett, melyek később a jövedelmezőbbnek látszó búzatermelés által mindinkább háttérbe szorítottak. Így az állattenyésztés bár primitív fokón állt, de mégis helyesebb arányban állott a magtermeléssel, mint akár napjainkban. (A negyvenes években tett számítás szerint ugyanis a szántóföld Magyarországon a kapcsolt részekkel együtt, de Erdély nélkül mintegy 12.500.000 katastr. holdat tett, míg a kaszálók és legelők majdnem 9 millió holdra, tehát a szántóföldnek mintegy 75—80%-ára rugtak; holott ez utóbbiak jelenleg alig tesznek többet 60%-nál).

De továbbá amaz időben a mezőgazdasággal többféle jelentékeny háziipar és gazdasági ipar állott kapcsolatban, s a mennyiben a helyi fogyasztás leginkább a helyi termelésre volt utalva, az itt-ott fejlődésnek indult ipar nem egy jövedelmezőbb gazdasági ágának adott, habár csak szűkebb körben mozgó életet. A legfontosabb ily háziipart, a len- és kenderszövést és fonást már említettük. De voltak más ily iparok is. Különösen a szeszfőzés már igen széles körben el volt terjedve. Északon leginkább burgonyából és rozsból, délen szilvából és részben cseresznyéből főztek pálinkát. A katonai végvidéken a negyvenes években 12.063 kazán számított, melyek kirekesztőleg szilvából égettek pálinkát. De nem csak itt, hanem Szerém, Temes, Krassó, Arad, Bihar, Közép-Szolnok, Kraszna, Szatmár, Bereg megyékben, valamint Vas, Baranya és Bács megyékben is a szilvapálinka-főzés a népesség jövedelmének nevezetes ágát képezte. A szőlőtermelő vidéken azonfelül a törkölypálinkafőzés is általánosan el volt terjedve. A nagyobb gazdaságok, különösen a felföldön már a negyvenes években nagyobb „gözműves pálinkaházakat“ kezdtek létesíteni, s ezek példája a déli vidékeken is mindinkább utánzásra talált. A szilvapálinka-főzés ezen nagy terjedelméig eléggé fejlett gyümölcsészetet feltételez, és valóban a gyümölcsstermelés igen terjedt vala, noha minőség tekintetében sok kívánni valót hagyott. A gyümölcs azonban nemcsak szeszszé főzetett, hanem terjedt aszalás tárgyát is képezte.

A szeszfőzéssel némileg párhuzamba állítható a serfőzés, mely közel 300 „serfőzőház“-ban üzetett. Ez iparág a komlótermelésnek is tért nyitott, úgy, hogy a negyvenes években Zólyom, Szepes, Pest, Árva, Bereg és Arad megyékben már egyes komlótermelő telepek is léteztek.

A magyar gazdaságnak egyik nevezetesebb ága volt még a dohánytermelés, mely sok viszontagsággal küzdve is mind tágabb körökben tért hódított és a kivitelnek is egyik fő czikkét képezte. De ezen gazdasági ág a dolog természete szerint csak egyes alkalmas helyen birt nagyobb jelentőséggel, leginkább a két magyar Alföldöt körítő dombos vidékeken, például Sopron, Vas, Komárom, Hont, Nógrád, Heves, Gömör, Borsod, Zemplén és Szabolcs megyék egyes helyiségeiben, aztán Tolna, Bács és Torontál megyében, mely utóbbi helyen a leg-tömegesebb termelés üzetett.

A gazdaság legjövedelmezőbb ágának azonban ez időben a gyapjutermelést, illetőleg a juhtenyésztést tartották, miért is ez (a marhatenyésztés rovására is) mindinkább nagyobb tért foglalt és aránylag buzgó gondozásban is részesült.

(A juhok száma azon időben mintegy 17 millióra számított, tehát majdnem kétszer annyira, mint jelenleg.)

A jellemzett patriarchális fokon maradt a magyar mezőgazdaság jóformán a negyvenes évek végéig, midőn is ez évtized életbevágó reformjai, különösen a tagosítás és legelőelkülönítés, továbbá a nagyobb mérvű folyószabályozások és árvízmentesítések, de különösen a felébresztett haladási szellem üdvös hatását általánosabban éreztetni kezdte. Ez időben vonatott be hazánk az európai vasúti hálózat keretébe is, és vasúti vonalainknak fokozatos kiépítésével kapcsolatban, az ötvenes évek óta, nevezetes utépítések is jöttek létre, a mi együtt véve szintén nem maradhatott üdvös hatás nélkül. De a legnagyobb, majdnem forradalomszerű átalakulást idézett elő az urbériség megváltása és a föld szabaddá tétele. Mindezen fontos haladási tényezők az ötvenes évektől kezdve annál inkább éreztették fejlesztő hatásukat, miután ez időben az európai politikai viszonyok nagyon kedvezők voltak a magyar gabna kivitelére nézve. A magyar mezőgazdaság nagyobb lendülete ez időtől keltezhető; s a mennyiben az abszolút uralom által életbeléptetett adózási rendszer mintegy kényszerítőül hatott a szorgalmasabb és gondosabb földművelésre nézve, ez egészben véve szintén inkább előnyösnek, mint károsnak lett volna tekinthető, ha ezen rendszer gazdáinkat sok helyütt nem találta volna k e s z ü l e t l e n ü l. De sajnos, hogy a gazdasági szakértelem, számítás és üzleti szellem a gazdák nagy tömegénél többé-kevésbé hiányzott, s így a haladási törekvés és buzgalom igen gyakran tévutra csalt nem egyet épp legbuzgóbb mezőgazdáink közül, úgy hogy „átmeneti korunk“ ezen első stádiuma igen számos áldozatot ejtett éppen azon mezőgazdáink sorából, kik az ujkor követelményének tudatától áthatva, i n t e n s i v gazdaságra törekedtek, a nélkül, hogy annak helyes útját-módját meg tudták volna találni, s a kik költséges és nem jutalmazó beruházásokra ragadtatván magukat, a növekedő terhek súlya alatt leroskadtak.

De ezektől eltekintve, a magyar mezőgazdaság általában véve ez időtől kezdve gyors előmenetelt tett, miben ujabban még különösen két fontos tényező által támogatott, egyfelől: a napról-napra fejlődő és már-már a maga nemében páratlanul álló nagy m a l o m i p a r által és v a s u t i h á l ó z a t u n k kiépülése által. E két tényezőnek hatályos szereplése már nagyrészt a hetvenes és nyolcvanas évekre esik és ezen kor viszonyai sokkal általánosabban ismeretesek, semhogy azokra itt bővebben ki kellene terjeszkedni.

Mindent összevéve azt látjuk, hogy mindazon tényezők, melyek gazdaságunk fejlődésének erősebb lendületet adtak, korántsem hatottak egyaránt a gazdaság minden ágaira, hanem leginkább csak a szemes élet, különösen a buza termelésének kedveztek. Ennek természetszerű eredménye az lett, hogy a magyar mezőgazdaság egész erejével erre vetette magát, míg a többi termelvényeknek csak aránylag kisebb gondot és figyelmet szentelt. Ezen helyzet, mely ismét számos visszasságnak, sőt ujabban komoly veszélyeknek kuforrása lett, képezi átmeneti korunknak második stádiumát, melyet épp úgy le kellend küzdenünk, mint már jó részt leküzdöttük a fentebb érintett el-

ső stádiumát, melyet gazdáink jó részének készületlensége tett visszassá.

Helylyel-közzel azonban már ezen ujabban érezhető visszasság leküzdésére is megindult a mozgalom és a rationálisabb gazdálkodás minden irányban utat kezd törni hazánkban. A régi háromnyomású rendszer, melynek súlypontja a szemesélet-termelésben rejlik, bár főbb vonásaiban máig is uralkodó, mégis sok helyütt már tért kezd engedni a nyugat-európai gazdaság mintája szerinti rendszereknek, melyeknek fő elve a helyes arányok életbeléptetése. Az átmenetet a legtöbb helyütt a takarmánynövényeknek, különösen a lóherének a rendes vetésforgásba való felvétele közvetíti, mi által a hat-, illetőleg hét-nyomású rendszernek nyílva tér, mely egyfelől változatosabb növénytermelést, másfelől az állattenyésztés nagyobb figyelembé vételét involválja. Az Alföldön és általában a szárazabb talaju és éghajlatu vidékeken a lóhere helyét leginkább a luczerna foglalván el, itt az átmenet lényegesen meg van ugyan nehezítve, de egyes nagyobb gazdaságok értelmes vezetői már itt is megtalálták a vidékük viszonyainak megfelelő átmeneti módot, leginkább egyes gazdasági iparoknak, pl. a szesziparnak, a tejgazdaságnak stb. meghonosításában.

Egészben véve azonban ezen átalakulási processzus csak igen egyenlőtlenül és nagyrészt sok akadálylyal küzdve halad előre, sőt nem tagadható, hogy a gazdaságoknak némely egész kategóriái haladás helyett visszaesést mutatnak. Különösen hangos panaszok hallatszanak némely vidékek középbirtokosai sorából. Eonélfogva a jelenlegi helyzet az, hogy az átalakulási processzus — eddigi menetében — nem csak hogy e g y e n l e t e s e b b culturalis viszonyokat nem teremtett, sőt az egyenlőtlenégeket az egyes gazdasági típusok között még inkább növelte. Vannak gazdaságaink, melyek az átalakulási processuson szerencsésen keresztül menvén, ma mintaszerűeknek tekinthetők és a nyugat-európai államok gazdaságaival bátran kiállják a versenyt; vannak mások, melyek lassu fokozatos-sággal haladnak az átalakulás útján; vannak ismét mások, melyek nagyjában még megmaradtak a régi mód mellett; és vannak végül olyanok is, melyek fokozatos pusztulásnak indultak, melyeket az átalakulás fel nem tartóztatható menete előbb romba dönt, hogy aztán a romok helyén újjá építhessen.

Általánosságban véve ilyen volna gazdaságunk jelenlegi helyzete. A mi a birtokoknak nagyság szerinti kategóriáit illeti, már említettük, hogy a lehangosabb panaszok a középbirtokosok sorából hallatszanak. Ez annál felünőbb, mert a birtokosoknak éppen ezen kategóriája volna hivatva irányadó szerepet játszani mezőgazdaságunkban, egyrészt azért, mert számuk a nagybirtokosokét 20—25-ször felülmulja, másrészt azért, mert a középbirtokosok rendszerint ö n m a g u k levén gazdaságaik vezetői, épp oly szakértelemmel, de jóval nagyobb odaadással élhetnek gazdasági hivatásuknak, mint a nagybirtokoknak pusztán hivatalnokokból álló vezetői.

Mindazonáltal a középbirtokosság helyenkinti hanyatlásának megvannak a maga természetes okai. Először is a kor követelte okszerűbb gazdaság miandenekfelett pénzkérdés és az-

tán a szakértelem kérdése: az átalakulás kezdetén pedig a középbirtokosoknak csak kisebb része rendelkezett e két fötényező közül akár az egyikkel, akár a másikkal; holott a nagybirtokosoknak rendszerint legalább is módjukban állt mind az egyiket, mind a másikat megszerezni. De továbbá, ha közelebről nézzük a dolgot, azt látjuk, hogy a középbirtokos osztály kedvezőtlenebb helyzete, vagy viszonylagos hanyatlása nem is általában, hanem inkább bizonyos vidékeként jelentkezett és pedig leginkább oly vidékeken, melyek (mint ezt a népesedési viszonyok ismertetésénél láttuk) más irányban is viszonylag elmaradtak, és pedig elmaradtak többnyire oly okokon, melyek a középbirtokossággal mint ilyennel összefüggésben nincsenek. Ez okokat bővebben kutatni itt nincs helyén; elég e tekintetben annyit megjegyezni, hogy az ország általános gazdasági átalakulása más gazdasági, ipari és localis központokat teremtve, az oly vidékek, honnan a gazdasági — és hozzátehetjük — a társadalmi élet súlypontja máshová billent, jelentőségükből eo ipso sokat vesztek. De vesztek e vidékek rendszerint azért is, mert e változással kapcsolatban járt részint a külföld, részint a kedvezőbb helyzetű belföldi vidékek versenye, mely gyakran igen súlyosan nehezedett a szóban forgó vidékekre. Így nevezetesen kimutatható, hogy a hol régebben a gazdaságok fejlettebb házi vagy gazdasági iparokkal állottak kapcsolatban, ezeknek a külföldi gyáripár, vagy belföldi nagyipar (például gyári szesztermelés) általi elnyomása következtében érezhető visszaesés mutatkozott. Ez aztán egyaránt érte ugyan mind a kisebb, mind a nagyobb birtokosokat (a különben is ritkább legnagyobbak többnyire módot találtak a helyzettel való megbirkózásra); de míg a kisbirtokosok hanyatlása legnagyobb feltűnést nem okozott, a középbirtokosságé annál érezhetőbb volt, mivel közéletünk súlypontja az illető vidékeken rendszerint ezen osztályban feküdt.

A mi a nagybirtokosságot illeti, ez — mint érintettük — nagyrészt sikeresen megküzdött az átmeneti nehézségekkel és ma már nagyrészt az okszerűbb gazdaság útján halad: az egyes kiválóbb uttörők példája minden irányban utánzásra talál és talán nincs messze az idő, midőn e nemű gazdaságaink általános színvonala is oly magasságot fog érni, minőt a helyzet egyáltalában enged, s a minőt ma még csak a kiválóbb típusoknál láthatunk. A mi végül a kisbirtokos osztályt illeti, ez a jelzett átalakulási processusban nagyrészt sikeresen megállította helyét, legalább mindazon helyeken, hová az ujkor átalakító befolyása utat talált, különösen a magyar Alföldön és általában az ország nyugati felében. A régi urbéres és kisnemes osztályból itt egy oly földmives-osztály kezd alakulni, mely szorgalom és értelmesség tekintetében már ma is bátran mérközhetik nyugoteurópai szaktársaival. Ez osztály kiváló szírvossággal, önmegtadadással és erélylyel bírván, arra látszik hivatva, hogy középbirtokosságunk megritkult sorait folytonosan kiegészítse és a magyar mezőgazdaság nagy zömét regenerálja. A mi az ország északi és keleti részeit illeti, itt az export-piaczoktól való nagyobb távolság és a fejletlenebb közlekedési viszonyoknál fogva az elmaradás, sőt — mint említettük a hanyatlás is tagadhatatlan, s ez a kisbirtokosokat sem ki-

mélte meg. Általában e vidékek inkább iparra vannak utalva, minélfogva nem szenvedhet kétséget, hogy a gazdasági hanyatlás itt alig lesz megállítható, ha e helyen ipart teremteni nem sikerül, holott ennek sikerülése esetén a mezőgazdaság is bizonyára megnyerné vagy visszanyerné lendületesb fejlődési képességét.

(Folyt. köv.)

A kömény.

Magja ismeretes s kedvelt fűszer, de termelésével kevesen foglalkoznak, pedig mindinkább keresettebb lesz s nagyobb fogyasztásnak örvend.

Két éves, tehát magot az első évben nem hoz s ez okból vegyest vetjük valamely kalászossal. Vethetjük őszi vagy tavaszival.

Ősszel buza, repce, rozs, tavaszkor árpa fölé.

Hol sorvető géppel rendelkezünk vessük inkább sorba — 30 cm. sorokba.

Vetik mák vagy len közé is.

Ha pl. árpa fölé vetjük a köményt, az árpát előbb fogasoljuk be s a köményt szintén s utána hengerezük el a talajt.

Őszi vetés mellett gondunk legyen arra, hogy tél előtt még megerősödhessek s kiállhassa a hideget. Gyökere mélyen hatol.

Vetőmagot számíthatunk 4—8 kgm-ot.

Hidegtől, szárazságtól a kömény nem szenved s a talaj iránt sem válogatós, minden talajjal beéri, mégis ha kedvezni akarunk neki, adjuk a televényesebb földet. S legyen az inkább száraz, mint nedves.

Legjobban tenyész trágyázott kapás növények után.

Szereti a jól művelt talajt.

Ha kalászos növénynyel együtt vetettük, a mint lekerül a növény, a tarlót legott meg kell jól fogasolni; tavaszkor, a mint a föld felszikkadt újból fogasoljuk meg s ha sorba volt vetve kapálást is igényel s fel is töltögetjük. Sűrűn ne álljon, 10—15 cm. ritkítsuk meg. A kitépelt növények újból elültethetők, más szabad helyre. Némelyek kertekben így művelik a köményt, de ez költségesebb s több bajjal jár, mint az előbbi módja. (Juliusban plántálják).

Ha a talaj nincs elég jó erőben trágyalével öntözük meg tenyészideje alatt.

Takarása figyelmet kíván, mert magja nem érik egyszerre s sokat hullat érés tájon; úgy, hogy újból vetni nem is szokták.

Mihelyt tehát a szára sárgulni kezd s magja a hegyén az érettség jeleit mutatja, mit színéről s szagáról nem nehéz megítélni: legott hozzá fogjunk a learatásához, mit legezészerűbb sarlóval eszközölni; vagy kézzel kitépjük a r m a t o s r e g g e l i időtájt, midőn nem hullat úgy s azután kévékbe kötözzük s szellős, napos helyre visszük, hol az eső sem érheti.

Cséplését könnyű eszközölni s azután a csépellt magot további szárítás végett szét kell teríteni.

Holdankint 8—10 metermáza magot várhatunk, minek árát 28 frt. véve fel 224—280 frtot képvisel az.

Mag rendesen hull ki annyi, hogy a következő években egy új aratásra számíthatunk.

A kömény termelését különösen ajánljuk kisebb birtokosaink figyelmébe, kiknek inkább érdekekben van minden kis tért kihasználni s termővé tenni!

A kömény igen hálás növény, beéri árnyas helylyel is, tehát szegélyeken — kertek mellett — gyümölcsfák között, mindenütt kultiválható, hol egy kis szabad tér nyílik számára, — mint a kapor. S ez okból a kertekből sehol sem kellene neki hiányoznia!

A köményt mostanában mindinkább vetik — az állatok számára is — más takarmánynövények közé; mert némely növények felfúvó hatását csökkenti s az emésztést elősegíti.

Az ánizs s édes kömény miveltése általánosságban megegyezik a köményével. Ezeknek magvát is sorokba czélszerűbb vetni s azokat — mint kapásnövényeket — mivelti.

Az ánizs azonban csak egy éves növény. Vetőmag kell belőle (30 cm. sorokba vetve) 9—10 kgr.

Martius közepétől április végéig vethető. Beérik augusztus végével vagy september elején. Keresett fűszer.

Az édes kömény nálunk kevésbé ismeretes. Magja nagyobb, mint a közönséges köményé, s így a vetőmagszükséglet is több belőle. Holdankint 30 litert számítanak. — Termesztik főképp Olaszországban.

R. J.

Kiszáradó zab.

A k.-monostori gazd. tanint. egy zabvetésű táblája nagyon tanuságos — bár egyszersmind szomorú — képet nyújt ez idő szerint. A különben szépen zöldellő vetésben foltonként száradnak a szálak, s egyszersmind ezen helyeken rövidebb növényűek is; e kiszáradó foltok szembetűnőleg kerekdedek, körülirtak s nagyon jól kivehetők az őket körülvevő zöld részletek között. A vetésnek legalább egy harmada jutott ily módon tönkre.

Valjon miért szárad ki ez a zab, miért éppen kerek foltonként? — E kérdésre a száradó zabszálak nem igen adnak feleletet. Ha ki akarom őket huzni a földből, nagyon könnyen kijönnek s látszik, hogy a gyökereiket bántotta valami; bár ezen gyökereken sem gombát, sem rovarot nem igen találunk. Ha azonban a kerek foltot környező szép zöld szálakból huzunk ki néhányat, feltett kérdésünkre a feleletet azonnal megkapjuk. E szép zöld szálak gyökerei tele vannak rakva a vörös és sárga szín különböző árnyalatait mutató hamuférgekkel vagy levéltetvekkel. Egyik kisebb, másik nagyobb; a kisebbek nyulánkabbak, a nagyok ugyan potrohosok, mert tele vannak petékkel s embryókkal.

A ki a gazdasági rovarannal foglalkozik, annak most már nem szükség tovább gondolkozni, s mindjárt tudja, hogy miféle rovar ez; mert gabnaneműek gyökerein csak egy ilyen színű hamuféreg faj szokott előfordulni, t. i. az, a melyiket hazánkban kukoricza fillokszerának neveznek, a melynek tudományos neve Pemphigus Zeae Maydis.

Ez a rovar leginkább a kukoricza gyökéren fordul elő, de találkozik a zab, árpa s más pázsittféle növények gyökerein is. Ha valaki valamivel többesket akar e tárgyban olvasni, olvassa meg dr. Szaniszló ily tárgyú szakmunkáit, (Vezérfontal a gazd. tanint. és akad. állattani előadásaihoz és kártekonny rovarok a mező és kertgazdaságban) valamint mások ily tárgyú dolgozatait és kiadványait. — Egyébként éppen az Erdélyi Gazdában is volt már erről szó egy párszor, s éppen azért a részletes leírástól elállok.

Én két okból említettem itt fel ezen tárgyat. Először azért, hogy a t. gazdaközönség figyelmét arra felhívjam; mert bizonyára mások gazdaságában is fog ilyen kerek foltonként száradó zab találkozni; s mindenesetre helyes dolog, ha a gazda nemcsak azt tudja, hogy kiszárad a zabja, hanem azt is, hogy miért szárad ki. Másodszor pedig érdemesnek tartottam a felemlítést azért, hogy ezen rovarnál, melyet magyar népünk oly helyes ösztönrel kukoricza fillokszerának nevezett, illetőleg az ezen rovar által létesített jelenségeknél utaljak azon hasonlóságra, mely ezek, s a szőlőfillokszerák által létesített jelenségek között létezik. Értem itt a száradó folt kerekded voltát, az alacsonyabb növést, s azon körülményt, hogy a rovar itt is a folt szélén levő élet-erős növény példányok gyökerein található leginkább, a kiszáradó növényeket pedig elhagyja.

t.

Felhívás

a gazdák budapesti congressusán való részvételre.

Tisztelt gazdaközönség!

Amerika, Oroszország és egyéb versenyállamok folyton növekedő konkurencziájokkal már eddig is éreztették kedvetlen behatásukat hazánk gazdasági termelésére.

Az újabb időben még növelte e hatást, legjobb nyugoti fogyasztó piacainknak magas vámokkalt elzárkozása nyereseményeink elől.

E két tényező együtthatását már nem lehet többé kicsinylenünk, s a lehető legnagyobb komolysággal kell megfontolást tárgyává tennünk az adott és a még várható helyzetet és idejekorán gondoskodni a módokról, a melyek által belőle kibontakozhatunk.

A mennyire a helyzetet már most megítélni lehet, két szempont az, a melyből a bajok orvoslására irányuló tevékenységünk helyesen kiindulhat. Az első szempont az, hogy védekezési munkálatainkban nemcsak egyoldalulag mezőgazdasági, de az összes gazdasági faktoroknak szerepet kell adni, s hogy a védekezési területbe nemcsak hazánk, de a mi viszonyainkkal analog helyzetben levő államoknak is szükséges bevonatniok. A másik szempont az, hogy a gazda ügyessége, életrevalósága, szorgalma és kiváltképp a változó helyzetekhez való gyors alkalmazkodása által tetemesen segíthet magán.

E felfogásból kiindulva, mindenesetre helyén levőnek találjuk, hogy ha a versenyviszonyok szülte állapot és a vámok behatásának kérdését napirendre hozzuk, hogy tárgyalásaink

anyagából az arra hivatott tényezők, a helyzet kellő megítéléséhez szükséges támpontokat megszerezhessek.

Midőn azonban a gazdai önszegély jelentékeny szerepére s különösen a helyzetekhez gyors alkalmazkodás nagy előnyei reá mutatunk, nem szabad elfelednünk, hogy ehhez a gazdai értelmesség és akaraterő egyedül nem elégségesek, hanem hogy olcsó pénz productió hitel alakjában a mezőgazdaság okszerű fejlesztéséhez mindenestre megkívánatik.

Tüzetesebben kell tehát foglalkoznunk a hitelkérdéssel, és szívós kitartással oda törekednünk, hogy miként a kereskedő és iparos, azonképen az üzletileg előhaladt gazda is élvezhesse az olcsó hitel áldásait.

Az idáig elmondottak szolgáljanak magyarázatul annak, hogy az országos kiállítási bizottság abbéli felhívására, mikép a budapesti országos kiállítás tartama alatt gazda-congressus tartassék, az országos gazdasági egyesület és a szövetségbe lépett gazdasági egyesületek közösen kiküldött végrehajtó-bizottsága a következő két kérdést határozta az okt. 3—5-ikéig tartandó congressuson tárgyalás alá venni.

1-ső kérdés. (Előadó dr. Gaál Jenő, országgyűlési képviselő.) A tengeren túli országok és ezekhez hasouló viszonyok között levő államok nyerstermelésének versenye hogyan fog valószínűleg fejlődni? Vajjon van-e kilátás arra, hogy a verseny már a közelebbi jövőben elő fogja idézni mai veszélyességének természetes ellensúlyozását, vagy pedig az, habár koronkint némi visszaesések mellett, általunk be nem látható idő-kig állandóan mai erejével jelentkezni vagy éppen megerősödni fog-e?

Ha áll az, hogy a verseny folyton oly erős lesz, mint napjainkban, sőt még valószínűleg erősödni fog; hova kell közzgazdaságunkat általában, mezőgazdaságunkat pedig különösen fejleszteni, hogy a gyökeresen változott viszonyok között megállhassunk?

Mik e fejlesztés czélszerű eszközei és módjai?

A verseny tapasztalható tulerős fellépésével szemben minő átmeneti intézkedések szükségesek a termelők és az állam részéről, továbbá mily nemzetközi megállapodások kívánatosak a végből, hogy a gazdasági nagy átalakulás mélyhatásu meg-rázkódtatás nélkül lehetőleg kevés kárral menjen végbe

2-ik kérdés. (Előadó György Endre, országgyűlési képviselő.)

a) Kielégítő-e a jelen hitelszervezet a kisiparosok szempontjából?

b) Lehet-e a jelen szervezet hiányain a realhitel fejlesztése által segíteni.

c) Minő reformok volnának szükségesek a személyi hitel terén és mily módon volnának azok létesítendőek?

Mind a két kérdés életbevágó fontossággal bir s helyes megoldásához a mező- és közzgazdasági téren működő erők vállvetett munkája szükséges.

Mint hogy pedig a kérdések Európa nagy részét érdeklők, ennél fogva tárgyalásaink alkalmával e magasabb színvonalra kell emelkednünk s mint hogy a közzgazdasági összes viszonyok érvényes és méltányos összhatasára kell törekednünk, ennél-

fogva a helyes megoldás szempontjából nagyon érdekünkben áll, hogy ne csak a bel-, de a külföld jelesebb szakférfiai is megnyeressenek a tanácskozásbani részvételre. Hivatalosak lesznek tehát a belföldi összes szaktestületek, de egyszersmind a külföld nevezetesebb szaktestületei és néhány kiváló szakférfia, és meg lehetünk győződve, hogy oly érdekes eszmék fognak ott felvetetni, a melyekből egyrészt igen sokat tanulhatunk és fordíthatunk javunkra s a melyektől várhatjuk másrészt, hogy aggasztó helyzetünkől a kivezető utat kijelölni fogják.

Bizodalommal fordulok tehát tisztelt gazdatársaimhoz azon kéréssel, hogy tekintsék a congressust oly eszközül, a mely érdekeiket van hivatva előmozdítani.

Ne elégedjenek meg tehát azzal, hogy a távolból kísérik figyelemmel a tárgyalásokat, hanem jelenjenek meg minél nagyobb számban a congressuson, vegyenek élénken részt vitaiban s járuljanak hozzá eszméikkel, tapasztalataikkal, a kitiizött nagy kérdések minél jobb megoldásához.

Szóval képviselje a gazdaközönseget a congressuson oly tekintélyes szám és erő, a mely megfeleljen azon tekintélyes érdekeknek, melyeket a gazdai termelés képvisel.

A congressus végrehajtó-bizottsága nevében:

Gr. Károlyi Sándor,

elnök.

EGYVELEG.

— Gyűlési meghívó. Az erdélyi gazdasági egylet igazgató választmánya 1885. évi Julius hé 25-én, azaz szombaton délután 3 órakor ülést tart az egyleti irodában (bel-közé-utca 11. sz. I. emelet), melyre a tagok ezennel tisztelettel meghivatnak.

* * *

— A mezőgazdasági állapotról a m. kir. földmívelési ministeriumhoz beérkezett jelentések szerint, az aratás az egész országban már folyamatban van, a munkálatokat azonban a folytonos esőzések, különösen a felvidéken, meg-lehetős mértékben hátráltatják s a keresztekben fekvő gabona ennek folytán több helyt csirázni kezd. A buza állása a lefolyt héten javult, úgy, hogy a termés eredményére való kilátások emelkedtek és hogy most már buzából középtermés biztosítva látszik; oly vidékeken, melyekben próbacséplések eszközöltetek, a buza minőségével is meg vannak elégedve.

A tavasziak általában véve középtermést ígérnek; a zab jobb az árpánál, sőt helyenkint igen jó hozamot ígér.

A kapásnövények, melyek már a mult héten is tetemesen javultak, azóta is rohamos fejlődésnek indultak s különösen a tengeri állása az, mely ugyszólván kivétel nélkül az egész országban igen jó s határozott jó termés reményére jogosít; a felvidékről érkeztek némi panaszok, hogy a burgonya a sok esőzés folytán imott-amott rothadni kezd.

A rétek és legelők szintén magukhoz tértek s a sarjuter-més helyenkint az előszénatermésnél jóval kielégítőbb lesz, és részben legalább a takarmányhiányt pótolni fogja.

A szőlők állása még mindig jónak mondható, természetesen, hogy a jégverés által okozott károk leszámítandók.

Átalában felemlitendőnek véljük, hogy az utóbbi időben az egész országban felette sok zivataros esőzések, jégverések és viharok dultak, melyek helyenkint nagy károkat okoztak.

A háziállatok egészségi állapota a lefolyt héten elég kedvezőnek mondható, csakis szórványosan érkeztek panaszok, hogy a sertések a hőség folytán hullanak.

* * *
— Értésítés. A kolozsvári szőlőhegyekben és belső szőlős kertekben ma vette kezdetét a filloxera vizsgálat. E dologgal a hatóság részéről ez évben is Szentgyörgyi Lajos munkatársunk bízott meg ifj. Pataki Sándor tanácsjegyzővel és pedig azon utasítással, miszerint e műtétet minél szigorubb skrupulózitással hajtsák végre.

Munkájukat ma a Szentgyörgyhegy Gella nevű részével kezdik meg s folytatják a hegyben, ide értve az „uj hegyrészt”, szerdán és csütörtökön (22. és 23-án); pénteken „Házsongárd”, szombaton „Békás” nevű hegyekben s a következő hétfőn „Nádastero”, kedden „Brétfő” és a „Lomb” szőlőkben s így tovább.

* * *
— A gyümölcstermelők orsz. értekezlete, melyet az országos gazdasági egyesület kertészeti szakosztálya hív össze, a földmivelési miniszterium és a gazdasági egyesület támogatása mellett az oktoberi gyümölcs-kiállítás idején a kiállítási hangversenyteremben fog megtartatni s tárgyalásra a következő 4 kérdés van kitűzve: 1. Mik volnának hazánkban a gyümölcstermelés általános felkarolásának eszközei s melyek az e téren elhárítandó akadályok? Előadó Villási Pál. 2. Mely gyümölcsfajták a legalkalmasabbak a tömeges termelésre; melyek a legjobb csemege-gyümölcsök; miként lehetne legcélszerűbben a különböző nevek alatt előforduló gyümölcs-fajták helyes elnevezését megállapítani és az országban elfogadtatni? Előadó Bencsik György. 3. A nagyban való gyümölcstermelésnél mely elvek tartandók szem előtt; nevezetesen: miként viendő át a gyümölcstermelés a mezőgazdaságba, mint annak egyik számba veendő üzletága; miként értékesíthető a gazdaságilag nagyban termelt gyümölcs s melyek a nagyban való termelésre legalkalmasabb gyümölcscsemek és fajták. Előadó Mednyánszky Sándor. 4. A községi faiskola fontossága s annak legcélszerűbb szervezése. Előadó Molnár István.

Üzleti szemle.

Marha- és sertésvásárok jegyzései.

Budapesti marhavásár jul. 17-én. Összes felhajtás 4351 db. nagy és apró marha. — Ebből eladatott 42 db. bika, 1264 db ökör, 740 db vágó tehén, 284 db. fejős tehén, 151 db. bival, 533 db. borju, — db. bárány, 1333 db. juh. Árak: bika darabonként 90—210 frt, ökör páronként 180—380 frt, vágó tehén páronként 140—225 frt, fejős tehén darabonként 90—180 frt, bival páronként 135—250 frt, borju darabonként 6—25 frt, bárány páronként — — forint, juh páronként 9—19 frt. Húsarak 100 kilonként: ökorhús 52—54 frt, tehénhús 46—51 frt, borjuhús 60—65 frt, bivalhús 42—48 frt.

Pozsonyi marhavásár julius 20-án. Összes felhajtás 1368 darab, és pedig 1036 darab magyar, 125 darab lengyel és 207 darab német fajta. Árak 100 kilonként: magyar hízó 54—61½ frt, lengyel 56—59 frt, német 56—62 frt, tehén 50—56 frt, bika 51—57 frt, bival — — frt.

Bécsi marhavásár julius 20-án. Összes felhajtás 2356 drb és pedig 712 drb. magyar, 1165 drb. lengyel és

473 drb. német fajta. Árak 100 kilonként: magyar hízó 53—62 frt, lengyel 53—58 frt, német 55—62 frt, tehén — — frt, bika — — frt, bival — — frt.

Kőbányai sertésvásár julius 17-én. (Az első magyar sertéshizlaló és kölcsönelőgező részvénytársaság jelentése.) Az e heti üzlet igen nyomott hangulat és csökkenő árak mellett folyt le.

Heti átlag árak: magyar vál. áru 260—320 klgr. nehéz 37—37½ krral, 180—240 klgr. nehezek 38—39 kr. Öreg 300 klgr. túli nehéz 34—35 kr, vidéki sertés 37—39 kr, könnyű — kr. Transitóban: szerbiai 36½—37½ kr., románia 37—38 kr, tuskés — krral tiszta kilogrammonkint. Összes felhajtás: 4983 darab, összes elhajtás 5237 drb.

Bécsi sertésvásár jul. 14-én. Összes felhajtás 6975 drb. és pedig 1520 drb. nehéz, 1864 drb. középnehéz és 3591 drb. süldő. Árak 100 kilonként: nehéz 34—35 frt, középnehéz 31—33 frt, süldő 32—40 frt; szalonna és zsír 42—44 frt.

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

Hirdetések.

A magyar gazdatisztek és erdészek segélyegyesülete

ajánlja a t. cz. földbirtokos és bérlő uraknak állás-közvetítő-osztályánál bejelentett tagjait elhelyezésre. Az ez ügyben való felvilágosítások díjmentesek. Ügyvezetői iroda: Budapest, papnövelde-utca 6. szám alatt.

Krocsák G. Emil,

(29—52.)

(3.)

e. ügyvezető.

(1.) Tetemesen leszállított gyári árak mellett. (29—52.)

Szerelő-műhely vízvezeték kútak s berendezésére.

Üzlet nagyjobbítás és vízművészeti kellékek tárlata.

Kivánatra árlapok és költségvetések bérmentve küldetnek.

Grossmann és Rauschenbach

Gazdák számára

ajánljuk új szerkezetű

3 lóerejű szegesrendszerű gőzcséplőkészleteinket CA

melyek a beszerzésnél olcsók, könnyen szállíthatók, kiválóan takarékosak munka közben épp úgy a tüzelő anyag fogyasztásra, mint a szükségelt munkások számára nézve, és rendkívüli erős szerkezet és tartósság által kitűnnek, 10 óra alatt 3000—5000 kéve tökéletesen tisztán kicsépeltek, tisztított és vásárcsészen osztályoztatik.

A gépek leírása:

3 lóerejű gőzmozdony, legujabb szerkezet, nagyított fűtőszekrényvel, kovácsolt vas-előállvánnyal s kovácsolt vaskerekekkel, fa- vagy szénttüzelésre, összes csavarkulcsokkal, fűtő szerszámmal, teljesen felszerelve 1750 —

Szeges rendszerű gőzcséplőgép CA, 860 mm. (33") széles nyitott dobbal, 1230 mm. (47") széles állvánnyal, kettős tisztító szerkezettel, üszögválasztó s árpaklyászolóval, valamint osztályozó készülékkel, 5 zsakoló kifolyással, dörzsfékekkel, összes szijakkal, csavarkulcsokkal, létrával, olajkannával, tartalékfogakkal, vízmentes takaróval, kovácsolt vaskerekeken, teljesen felszerelve 1450 —

Az egész készlet együtt 3200 —

Első Magyar Gazdasági Gépgyára Budapesten.

Képviselet: **Tauffer Ferencz** utódánál Kolozsvártt, hol minden gazdasági gépre vonatkozó felvilágosítás készséggel adatik! (14.) (2—6)

PIACZI ÁRAK.

A heti vásár		Gabona mérték	tisztá buza	elegy buza	rozsz	árpa	zab	török-buza	100 kilo		1 köbmeter tüzifa	1 kilo marhahús	
helye	napja								széna	szalma			
k r a j c z á r o k b a n													
Bécs	július	18	metermázsa	940	—	—	—	700	680	—	—	—	—
Budapest	július	18	"	810	—	695	—	645	580	—	—	—	—
Balázsfalva	junius	11	hektoliter	600	425	—	—	275	450	—	—	180	40
Brassó	július	17	"	640	370	350	320	240	380	480	240	240	44
Deés	július	14	"	720	620	580	—	360	580	680	280	320	28
Gyula-Fehérvár	július	18	"	615	525	450	—	275	450	500	200	260	46
Kézdi-Vásárhely	július	16	"	640	545	440	400	250	480	400	110	300	32
Kolozsvár	július	16	metermázsa	800	—	600	—	600	580	360	150	300	46
Maros-Vásárhely	július	16	metermázsa	750	580	580	—	490	520	330	180	300	36
Nagy-Szeben	július	17	hektoliter	580	460	370	—	260	450	240	150	300	40—46
Nagy-Várad	július	14	"	524	414	385	318	265	430	450	180	350	48
Sepsi-Szent-György	július	20	"	600	540	420	300	220	400	300	120	150	40
Szász-Régen	július	16	"	530	460	525	—	300	525	600	400	240	36
Torda	július	11	"	600	450	450	450	250	450	300	25	250	40

Nyomatott Gámán János örökösseinél, közép-utca Minorita-épület.